

Hoe tegemoetkomen aan beweegidentiteit?

Als beginnend docent LO kwam ik in aanraking met beweegidentiteit – of tenminste, dat dacht ik. Misschien ging het nog eerder over mijn professionele identiteit. Het heeft in ieder geval aangezet tot onderzoek bij mijzelf; hoe kan ik als docent tegemoetkomen aan de beweegidentiteit van leerlingen en studenten. En is het dan wel beweegidentiteit, of misschien eerder beweegsubject-zijn? In dit artikel neem ik je mee in mijn verhaal. Afsluitend in het artikel geef ik een aantal praktische uitgangspunten waarvan ik denk dat daarmee recht gedaan wordt aan de beweegidentiteit van leerlingen en studenten. Dat is slechts mijn perspectief; ik daag je uit tot onderzoek in jouw eigen praktijk! | René Muès

Een aantal jaar geleden gaf ik als student één van mijn eerste lessen LO ooit. Ik stond in een gymzaal van een kleine basisschool in Emmen. Daar, met andere medestudenten, kreeg ik het onderdeel basketbal toebedeeld. Een ogenschijnlijk eenvoudig partijspel in eerste opzicht. Daar stond opeens Pim voor m'n neus. Hij kreeg, tegen verwachting van het moment in, opeens de basketbal in z'n handen. Met gespannen ogen kijkt hij mij aan. "Wat moet ik doen?!" "Probeer maar te scoren!", roep ik fanatiek. Pim twijfelt niet en scoort de bal door de basket achter zich. Prachtig punt. Wel in de eigen basket. Op het moment zelf kreeg ik, als student, een vloedgolf aan gedachten binnen. Wat moest ik daar nou mee? Het was niet sport-typisch, zoals ik inmiddels bijna 'opgevoed' was om na te leven. Ik had geen idee wat ik moest doen. Pim kreeg een duim en een "mooi gedaan hoor!".

Terugkijkend was het één van de momenten waardoor m'n interesse verder getrokken werd in het bewegingsonderwijs. Om antwoord te geven op de vraag wat het moment bij basketbal was en welke waarde het had voor mij, moest ik verder zijn. Dat heeft volgens mij onder andere te maken met de non-lineairiteit van identiteit. Zoals ook Van Tongeren beschreef in zijn boek *Identi-tijd* verschuiven naarmate we ouder worden ons perspectief op onszelf en de wereld. De gebeurtenissen van het verleden zijn niet van statische betekenis voor ons identiteitsvorming. Daardoor zou je kunnen stellen dat identiteit een constante en onoplosbare vraag is. Dit geldt wellicht ook voor onze beweegidentiteit. Naarmate het leven vordert krijgen we meer perspectief op de eigen (beweeg-) identiteit. Wie je bent, is de vraag van het leven.

Biesta (2009) stelt in één van zijn artikelen dat subject-zijn onderscheiden dient te worden van de identiteit. Identiteit, zo stelt hij, is het antwoord op de vraag wie je bent. Daar waar mee je identificeert. Subject-zijn lijkt in zijn opvatting daarentegen bijna een geoperationaliseerde identiteit. Het gaat erom hoe iemand is, bijvoorbeeld hoe deze persoon omgaat met zijn of haar vrijheid.

Terug naar Pim. Het is één van de vragen die mij de afgelopen weken bezig heeft gehouden. Van welke betekenis was het basketbal moment voor Pim? Zou het gevolgen hebben gehad voor z'n beweegidentiteit, of beweegsubject-zijn? Het diende bij mij de vraag aan of een docent ruimte kan bieden aan subjectificatie in het bewegingsonderwijs. Om niet alleen te kwalificeren; bijvoorbeeld het aanleren van breed motorische vaardigheden, of te socialiseren; het aanleren van fair-play en het op gang

Hoe kan een docent ruimte bieden in zijn of haar onderwijs voor subjectificatie?

houden van spellen, maar dus ook subjectificatie. Subjectificatie om te onderzoeken naar zichzelf. Onderzoek of basketbal wel een sport is die zij leuk vinden, of waarom ze überhaupt basketballen? Onderzoek naar het unieke van het mens-zijn in de sport en beweegwereld.

Hasslöf en Malmberg (2014) stellen dat subjectificatie betrekking heeft

op het vormgeven van het onderwijs, zodat er ruimte ontstaat om bestaande structuren uit te dagen, nieuwe perspectieven op een kwestie te verkennen en leerlingen in staat te stellen hun eigen relatie tot opvattingen te onderzoeken. Daarnaast stellen ze dat onderwijssituaties ruimte kunnen bieden voor het ontstaan van het proces van subjectificatie, hoewel het nooit als een voorspelbaar resultaat mag worden beschouwd. Vandaar dat er gesproken wordt van 'ruimte voor subjectificatie'. Hoe kan een docent dan ruimte bieden in zijn of haar onderwijs voor subjectificatie?

Eén van de mogelijke manieren om ruimte te bieden aan subjectificatie in onderwijs is volgens Hasslöf en Malmberg (2014) het gebruiken van kritisch denken als uitgangspunt. Ze beschrijven een basis waarin de leerling nieuwsgierig is om meer te willen weten, te onderzoeken en verschillende perspectieven probeert te

vinden. Kritisch denken is volgens hen daarnaast iets wat gebeurt in lesgeefmomenten. Het gaat er daarbij om dat docenten rekening houden met een ruimte waarin anders gedacht mag worden; waar leerlingen hun eigen perspectieven mogen delen op gebeurtenissen of problemen. Bijvoorbeeld door vragen te stellen waarom een leerling denkt dat een bewegingsprobleem zich voordoet. Of vragen waarvoor het spelen van een teamsport kan dienen volgens de leerling. Een ruimte waarin een leerling 'vrij' kan denken en spreken over zijn of haar subject-zijn is dus van belang. Dat geeft consequenties voor didactiek van een docent; onder andere bijvoorbeeld bij het stellen van vragen, maar ook het inbouwen van denktijd.

Laten we eens verder inzoomen op dat vragen stellen. Als het stellen van een vraag het doel dient om ruimte te bieden aan subjectificatie, dan vraagt dit iets van de vraag zelf. Immers, als we aan leerlingen vragen: "Wat moet je allemaal doen bij een goede handstand?" stellen we een teacher-centered vraag. Eentje die, soms onbedoeld, gericht is op beoordelen van bestaande kennis en vaardigheden. Een vraag die daarnaast vaak maar één goed antwoord heeft. Teacher centered-vragen beperken de autonomie van leerlingen door zich te richten op dat 'juiste' antwoord. Daarnaast beperkt het die diversiteit die juist opgezocht dient te worden, doordat de vragen veelal leiden tot dezelfde antwoorden.

Daarentegen zou een docent meer ruimte voor subjectificatie kunnen bieden door het stellen van student centered-vragen. Daarmee zou een docent kunnen vragen naar de wijze

waarop een leerling een bepaald probleem zou kunnen oplossen (bijvoorbeeld: "Hoe zou jij bewegingsprobleem x tijdens de handstand willen oplossen?"). Hiermee zou de nieuwsgierigheid van leerlingen aangewakkerd kunnen worden en geeft het leerlingen meer controle over hun leerproces. Als laatste wil ik ingaan op dat centraal zetten van leerlingen in het leerproces (student centered learning, SCL) als mogelijke methode om ruimte te bieden aan subjectificatie. Hoewel ook duidelijk is dat SCL niet altijd een mogelijkheid is voor een docent (denk aan de grote variatie in contexten en doelgroepen), wil ik toch enkele mogelijkheden die onderwijs vanuit SCL biedt bekijken. Bij SCL formuleren docenten en leerlingen samen doelen; dit is niet ondenkbaar voor het bewegingsonderwijs. Vooraf aan een les kan een docent bijvoorbeeld vragen aan leerlingen om leerdoelen te formuleren (of, in mijn voorkeur, experimenten: "Wat wil je uitproberen of leren?"). Het formuleren van een leerdoel kan je natuurlijk plaatsen binnen een vooraf ontworpen les; bijvoorbeeld tijdens een les acrogym. Door leerlingen zelf na te laten denken over wat zij graag willen uitproberen, leren, bied je ruimte aan het subject-zijn. Overby (2011), stelt dat naast het zelf laten formuleren van leerdoelen een docent ook veel diversiteit in zijn of haar groepsvorming heeft aan te brengen. Daarmee komen leerlingen zelf meer in contact met andere perspectieven.

Om als docent in het bewegingsonderwijs te kijken naar de beweegidentiteit van leerlingen, vraagt het eigenlijk bezig te gaan met het beweegsubject-zijn. Daarin kan je mogelijk ruimte bieden aan 'het

subject-zijn' door bijvoorbeeld expliciete aandacht te bieden aan kritisch denken, het (gezamenlijk) formuleren van doelen, het stellen van leerlinggerichte vragen en het creëren van een continue diverse groepssamenstelling. Achteraf had ik Pim, of misschien het gehele groepje, een leerlinggerichte vraag kunnen stellen; "Wat gebeurde er zojuist volgens jou?" om vervolgens eens te kijken wat er bij al die unieke kinderen ervaren werd. Mocht je met mij in gesprek willen naar aanleiding van dit artikel, bel of mail me gerust! ●

Bronnen

- Biesta, G. (2010). On the weakness of education / Biesta, Gert. <https://orbilu.uni.lu/handle/10993/7817>
- Hasslöf, H., & Malmberg, C. (2014). Critical thinking as room for subjectification in education for sustainable development. *Environmental Education Research*, 21(2), 239–255. <https://doi.org/10.1080/13504622.2014.940854>
- Overby, K. (2011). Student-centered learning. *Essai*, 9(1), 32.
- SLO (2019). *Essay persoonsvorming Gert Biesta*. (2019). <https://www.slo.nl/@5936/essay-0/>
- Van Tongeren, P. (2023). *Identiteit-tijd: tussen toekomst en verleden*.

Contact

r.mues@pl.hanze.nl

René Muès is opleidingsdocent aan de ALO Hanzehogeschool in Groningen

Foto

Anita Riemersma

Tekening

John Körver

Kernwoorden

beweegidentiteit, subjectificatie, student centered-vragen

Een docent zou meer ruimte voor subjectificatie kunnen bieden door het stellen van student centered-vragen